

CSONKA ENDRE

VOLT EGYSZER EGY „HUNGARHOTELS” ... (2. RÉSZ)

Baán Bea HungarHotelsről írt megemlékezését (Füredi História 47. szám) folytatva, a múltat gazdaságtörténeti környezetbe ágyazva szeretném bemutatni a HungarHotels Balatonfüredi Önálló Egység fénykorát és elmúlását.

A mindössze 38 évet magáénak tudó, 1958-ban alapított Országos Idegenforgalmi Szálloda és Étterem Vállalat (OISZÉV), majd jogutódja a Hungária Szálloda és Étterem Vállalat (HungarHotels) 1996-ben tőzsdei felvásárlás útján került a Danubius Rt. tulajdonába. E rövid élettartam ellenére az egyszerűség kedvéért csak HungarHotelsként emlegetett országos nagyvállalat a Balaton térségének, ezen belül Balatonfüred kistérségnek meghatározó vállalkozásává vált. A turisztikai kínálat legfontosabb szereplője – a maga szállodai, éttermi, és egyéb vendéglátóipari kínálatával –, a gasztronómiai tevékenységével, a szórakoztatás területén nyújtott igényes kínálatával maradandó értéket alkotott. Balatonfüred és környékének fejlődési irányát, kultúráját, közösségi életét aktívan befolyásolta.

I. „Hőskorszak” (1958–1965)

Az 50-es évek végén, az erőltetett iparosítási program látványos kudarcát követően értékelődött fel ismét a turizmusban rejlő lehetőség. (Korabeli újságcikk: „az idegenforgalom nem a burzsoázia játszadózása, hanem a népeket összekötő olyan jelenség, mely a nyersanyagokban nem túl gazdag Magyarország számára gazdaságilag is nagy jelentőségű.”)¹ A turisták tömeges megjelenését a kereslet oldaláról nem csak a fizetőképes kereslet hiánya, a közlekedés nehézsége, de a két szemben álló világtrend kialakulása, a vasfüggöny megépítése, a bezárkózás, illetve a fogadókészség nagyon szegényes volta sem segítette.

Egy 1959-ben készült² elemzés szerint a Balaton partján az alábbiak szerint alakult a szállodai kapacitás:

Időszak	Szállodák száma	Szobák száma	Ágyak száma
1958.			
III. n.év	50	1144	2127
1959.			
III. n.év	54	1618	3120
%-os emelkedés	8,0%	41,4%	46,7%

(A 4 szálloda bővülését a motelok jelentették 1959-ben – Siófok, Keszthely, Tihany, Földvár te-

lepüléseken történt létesítéssel. Ezek a motelok a brüsszeli világkiállítás pavilonjai voltak, melyeket megvásárolt a magyar állam. A II. világháború után ezek voltak az első jelentős új beruházások a Balaton partján.)

A kiadvány szerint a 4 motelben 88 189 vendégéjszakát töltöttek el a vendégek 1959-ben, melyből 72 % a hazai (68 876 éj), 9,3 % osztrák (8 163), 1 % NSZK (875), 1,2 % szovjet (1104 éjszaka).

Balatonfüreden az Arany Csillag és az Astoria jelentette az indulás éveiben [1958-ban és azt követően – a szerk.] a szállodai kapacitást. Az IBUSZ korabeli szállodaismertetője szerint³ az Arany Csillag 120 szobával, 155 ágyval és 67 pótágyval állt rendelkezésre. Néhány szobának volt csak fürdőszobája, a folyosó végén elkülönített női, férfi WC és fürdő volt. A rendszeresen előforduló vízhiány, áramhiány miatt a toalettekbe ceglédi kannában készítették be a vizet, amit az udvaron tárolt lajtos kocsiból vitt fel a személyzet. Csapó Gyula 1957-ben kezdte tanuló éveit a szállodában. Konyhai munkájára így emlékezett vissza: a reggeli munka azzal kezdődött, hogy a jégszekrényekről, halas hűtőkádokról leengedte a megolvadt vizet, jéggel feltöltötte azokat. (A hal vasúton Siófokról érkezett menetrend szerinti járattal 50 kg-os fűzfa kosárban, jéggel és gyékénnyel bélelve. A szállítás a vasúttárolásról egy tricikli segítségével folytatódott. A konyha teljes személyzete részt vett a feldolgozásban: nagy halas ládába rétegezve rakták a különböző fajtájú, méretű halat. Ezt a jeget kellett időről időre pótolni.) A baromfit élve kapták ketrecben. Aznap annyit vágtak, amennyi a napi ételkészítéshez szükséges volt. A többi napokig tartották, etették, itatták. A tűzhely vegyes tüzelésű volt. Ha a fűtőt helyettesíteni kellett, akkor már öt órakor indult a napja. Az Astoria szálló étkezési lehetőség és melegvíz szolgáltatás nélkül idényjelleggel várta a vendégeket. A tisztálkodási lehetőséget – fürdőjegy vásárlásával – az Aranycsillag szálloda biztosította.

1962-ben megújult a Balaton Étterem⁴ (állami protokoll rendezvényeknek lett a gyakori helyszíne), ugyanebben az évben a Hajógyártól átvett Vitorlás klubházból [erre valószínűleg inkább csak 1964 körül került sor – a szerk.] zenés szórakozóhelyet alakítottak ki. A 60-as évek elején beindult a Csárda program: előbb a Baricska csárdát újították

fel, majd az évtized végén megnyílt Csopakon a Malom csárda, és átvették a TSz-től a Hordó csárdát. 1964-ben a Fenéki strandon üzemelő autós táborban Camping Önkiszolgáló Éttermet építtetett a vállalat, ami majd az 1966-os Nemzetközi Camping találkozó fontos bázisává válik.

Tihanyban a Sport szálló a zászlós hajó a Kastély szállóval, illetve a világkiállításon vásárolt Motellel. 1961-ben nyitott a volt apátsági istállóból és pajtából átalakított Rege Cukrászda. 1963-ban épült az első szálloda a régióban '45 után: a Hotel Tihany a tihanyi rév közelében ^{*(5)}.

A korszak legfontosabb hiányosságai: a beruházások szinte teljes hiánya, régi vendéglátós dinasztiák ellehetetlenítése, vendéglátóipari gépek, eszközök gyártásának teljes hiánya, a szocialista erkölcs és a hagyományos értékítélet különbözősége, élelmiszer hiánygazdaság, utánpótlás képzésében csak a leggyengébb gyerekek bevonása. A fenti megoldatlan problémák mellett meghatározta a konyhatechnológiát az adott kor lehetősége: a hűtés jégszekrényvel működött, amihez a jeget a Balatonon vágják, majd elvermelték. (Balatonfüreden 5 helyen alakítottak ki jégvermet, és működött egy jéggyár a mai Füred áruház helyén.) Előkészített nyersanyag gyakorlatilag nem volt kapható a konzerveken kívül.

II. Látványos fejlődés (1965–1979)

1965-ben az OISZÉV megszűnik, jogutódja a Hungária Szálloda és Étterem Vállalat. Az első jelentős beruházás Almádiban a Pannónia étterem volt, majd 1965-ben megkezdődött az Annabella tervezése.

1968 kitüntetett dátum a gazdaságpolitikában. Ez az év az „új gazdasági mechanizmus” bevezetésének időpontja, – azaz a tervutasítás helyett a szabályozókkal irányított tervgazdaság modelljét vezették be. A kistérség turisztikai fogadóképességének alakulásában is fontos időszak: megépülnek a „luxus” hotelek. 1968. április 22-én adják át a 386 szobás, 850 ágyas Annabellát⁶, 1969. április 18-án az Auróra szállót (a partra vezető híd csak egy évvel később épült meg, így a 71-es út elzárta a szállodát a parttól). Ugyancsak ebben az évben (1969. 07. 05) kezdte meg tevékenységét a 401 szobás, 880 ágyas Hotel Marina.⁷ A korszak leghíresebb éjszakai szórakozóhelye működött a Marinában. Az időszak neves zenészei, revütáncosai léptek fel a Marina bárban (Máté Péter, Szécsi Pál, Ambrus Kyri, Harangozó Teréz, Cserhádi Zsuzsa,

Medveczky Ilona ...) Ezt a színvonalat igyekezett a többi egység is tartani. Az Annabella nyitását követően Hacki Tamás és Vékei Lili neve fémjelzte az éjszakai bár műsorát. A Vitorlásban a Gemini játszott, míg az Annabella szálloda éttermében kezdetben Boros Lajos zenekara, majd Lakatos Ferenc együttese szolgáltatta a cigányzenét.

A szállodák nyitása alapvetően változtatta meg a település és annak lakóinak életét.

Turizmus létezett ugyan 1968 előtt is Balatonfüreden, de a szállodák nyitásával megötszöröződött a város szálláslehetősége. Az addig alapvetően mezőgazdasági munkából élő, helyi piacra termelő falusi emberekkel egy nemzetközi életvitelhez szokott, magas igényű vendégsereg színvonalas ellátását ellátni, mely sajátos szakmai tudást, nyelvismeretet várt el. Az adott kor technikai színvonalát jelentő beruházás, annak kiszolgálása, nyersanyaggal való ellátása más minőségi elvárást idézett elő. A város felkerült a nemzetközi aktív turizmus térképére! A magas szintű szakmai munka nagy hatást gyakorolt a térség vendéglátására. Új szakemberek ezreinek képzésében vállalt fontos szerepet.

A hálózat látványos bővülése mellett (amit nem csak a három új építésű szálloda jelzett), egyre több kis üzlet, vendéglátó egység kérte csatlakozási lehetőségét – szívkörházi büfé, kőpavilonok, OKISZ Üdülő, Yacht Étterem, csopaki Külker Üdülő, stb. A szállítást 1972-ben 14 teherautó, 21 motor, Mercedes busz és egy Fiat mikrobusz 32 fős szállítói gárdával végezte.⁸

Az új szállodák hatalmas raktárakkal, kiszolgáló helyiségekkel rendelkeztek – ennek ellenére központi raktárak is léteztek (csak az italraktár 4 különböző bérelt helyen volt elérhető), de külön raktár kellett a fogyóeszköznek, segédanyagoknak is. A műszak is tagoltan, több telephelyen végezte feladatát. Ebben az időszakban 82 fő alkalmazottja volt a műszaki igazgatóságnak. A legnagyobb telephely a volt téglagyár területén, a Vadvirág utcában létesült: külön kőműves részleg, asztalos és kárpitós brigád, hűtő és kávéfőző gépjavító, autószerelő segítette a területigazgatóságokon dolgozó 10-15 fő munkáját!

20 fős kertészbrigád 15 hold parkterületet gondozott, látta el friss, élő virággal valamennyi üzletet! Az erdészettől 4 hajós üvegházak béreltek az Annabella közelében, a Marinában megépült 1973-ban a pálmakert a növények téli teleltetésére, szaporítására és Tihany is gondoskodott a maga szükségletéről.

A munkaerő helyzet akkor is sok nehézséget okozott! A nyári szezonra komplett szakács és felszolgáló brigádok érkeztek Budapestről, Győrből, Pécsről.

A Marina szálloda nyitására az 1969-ben végzős főiskolás fiatalokat irányították, hogy aztán itt tapasztalatot szerezve, az 1969 év végén nyíló Duna InterContinental munkavállalói legyenek. A beosztott dolgozókat Túrkevéről, Mezőtúrról, a Nyírségből toborozták – mintegy 150 fő érkezett erről a vidékről 1969-ben! (Nagy balszerencsét és bonyolalmat okozott az első évben kitört szalmonella járvány a Marinában: nyitás után azonnal karanténba kellett zárni a dolgozók több mint a felét egy fertőzés miatt!) A munkaerőkérdés nehezen kezelhető volt, ezért telente szakmai képzések, nyelvtanfolyamok biztosították a megélhetést, és egyben a felkészülést a szezonra. Volt olyan év, amikor 150 fő 4-6 havi képzését végezték – a nyári munkaerőgondok megoldása érdekében. Már 1968-ban létrejött a kapcsolat az NDK Inter Hotel lánccal, majd a következő években kiteljesedett: Gerában, Lipcsében, Erfurtban, Karl Marx Stadtban, Drezdában, Warnemündében és Berlinben volt lehetőség munkát vállalni – 100 főt meghaladó volt a jelentkezők száma! További kereseti lehetőséget jelentettek a külföldön végzett magyaros napok/hetek: az egyik legnagyobb motivációt jelentette, hogy külföldi munkalehetőséghez jutottak a dolgozók. A munkaügyi nyilvántartás az önálló egységnél 2670 főt regisztrált 1973-ban⁹, ami további téli munkalehetőség szervezését igényelte: nagyüzemként zajlott a gasztrófol termelés, a szilvás gombóc gyártása a szállodákban! (Híressé vált a szlogen: Szilvás gombóc, derelye, HungarHotels ereje!)

Ugyancsak jelentős lépés volt a munkaerő megtartásában a megfelelő bérezés: 1970-ben az országban egyedülálló módon bevezették a tiszta jutalékos rendszert a felszolgálók körében! Ez a rendszer ösztönözte a dolgozókat a nagyobb bevétel elérésére akár lényegesen több munkaidő vállalásával is, illetve a kereset az adott korban kiugrónak számított! (1973-ban felszolgálóként dolgoztam az Arany Csillag Szállodában. A munkakönyvem szerint „eszmei alapbérem” 1 000,-Ft volt. A jutalékom azonban ennek a 3-5-szörösét tette ki, vagyis ekkora munkabér került számfejtésre. Ehhez jött a közel hasonló nagyságrendű borraivaló. Mindezért a nyári hónapokban nem volt ritkaság a havi 300 ledolgozott óra.)

Szintén nagyon fontos volt a dolgozói szállások létrehozása: az 1965-ben megépült tihanyi „Bika”

mellett az új szállodák megépítésével egy időben két 72 szobás munkásszállást adtak át (a köztudatban csak nemes egyszerűséggel Annabella és Marina Sing Sing névre keresztelve), ezzel több mint 500 dolgozó elhelyezését oldották meg. A dolgozói szállásokon túl szükség volt IBUSZ lakások bérlésére is.

Részlet Aczél György¹⁰ Marina szállodaigazgató 1971. évi szezonnyitó beszédéből: „... 1971. január 1-én kaptam a kinevezésemet... Érkezésemkor nem volt a szállodának vezető gárdája, hisz az elmúlt szezonból kizárólag Köllő, Kabainé és Lőrincz elvtársak maradtak. Közülük Kabainé és Lőrincz elvtársak csúszttak. ... A szálloda tervezett munkaerő létszáma 360 fő. Jelenleg a házban 315 fő dolgozik ... A házban dolgozó 42 fő felszolgáló közül mindössze 4 szakképzetlen van, de ezeknek is van már bizonyos gyakorlatuk. A Royalból kaptunk egy komplett felszolgáló brigádot, a füredi terülről és Pécsről is, más vállalattól jött néhány, és a pesti házakból egy-kettő (Inter, Béke)...

A szállodára vonatkozóan bérleti szerződésünk van az IBUSZ-szal és a Malévvel... Kétségtelen, hogy ezzel a formával a bevétel biztosított, ugyanakkor hátrányos helyzetbe hozza a szállodát a saját vendégkör kialakításában. Nem ad lehetőséget a valutáért történő értékesítés fokozására, hiszen a 13 szoba gyakorlatilag nem emelhető, azt az esetet kivéve, ha az IBUSZ vagy a Malév nem tölt... A szálloda terve 10 130 000,- Ft. Ebből az IBUSZ és a Malév 8 770 000,- Ft-tal részesedik. ...A műszaki akadályokról szólva... két olyan alapvető műszaki dolog van, mely megoldást kell, hogy nyerjen: az egyik a melegvíz szolgáltatás, a másik a felvonók. ...A mosogatógépiünk mind a mai napig nem lett beüzemelve, noha óriási szükség lenne rá... Összefoglalva elmondhatom: a ház nyitása nyugodt körülmények közt történt, a nyitásra való felkészülésünk jó volt. A forgalom lebonyolításához a személyi feltételek adottak, a technikai hiányosságokat mihamarabb pótolni fogjuk...”

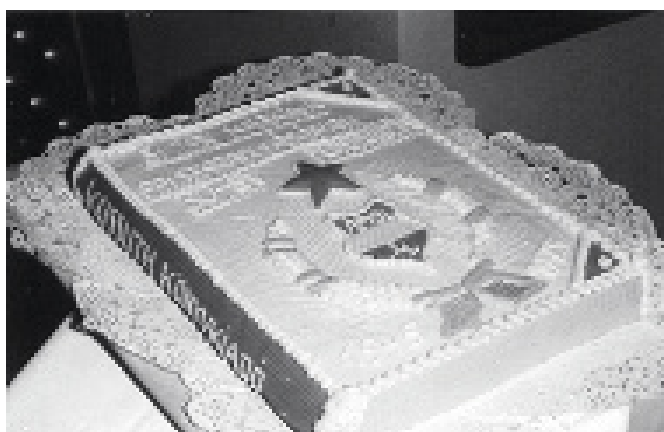
A vendéglátás eleganciáját volt hivatott biztosítani az, hogy még a csoportokat is angol felszolgálással¹¹ kellett kiszolgálni (ott legfeljebb megengedett volt a kézből tálalás). A vendégek előtt végzett értékesítés széleskörű volt: nemcsak befejező műveletként végezték a flambírozást, hanem ételek készültek a vendég asztalánál, salátát keverték a felszolgálók, az italos kocsikról pedig a kevert italok sokaságát kínálták.

Bár sokáig ismeretlen volt a hűtőszekrény, hűtőkamra, az étlapok mégis hallatlanul változatosak

voltak! A hasábburgonya héjas burgonyából készült, a párizsi köret jó ízű zöldségfélét tartalmazott, a szalmaburgonyából pedig annyi körettartó fészket készítettek, hogy még a parti fecskék sem tudták felülmúlni.

A gasztronómiai élményt nemcsak a konyha, a különleges tálalás, hanem a szórakoztatás, a sajátos folklór is elősegítette. 1970-ben 170 fő tevékenykedett a szórakoztatás területén: cigányzene, tánczene, illetve a bárműsorok szereplői álltak alkalmazásban. Csak Füreden 5 nagy zenekart foglalkoztattak. A cigányzene összetétele minimum 7 főből állt: a prímás, a segédprímás, brácsás, cimbalmos, bőgős, csellós, klarinétos kellett a jó hangzáshoz, az asztalok közötti zenéléshez.

A szakmai munka magas színvonalú biztosítását jelentette a folyamatos belső képzések, szakmai versenyek, illetve a tanulóképzés is. 1971-ben 51 tanuló foglalkoztatott a HungarHotels, akiknek nemcsak szakoktatójuk, hanem rendszeres összevont szakmai képzésük is volt. Megrendezték a vállalaton belüli szakmai ki mit tud?-ot.

A HungarHotels Balatonfüredi Önálló Egységet jól szervezett, minden területen pontosan meghatározott feltétel és követelményrendszer alkalmazásával üzemelő munkáltatóként tartották számon. Az ország vezető szállodaláncából adódóan központja kidolgozta a működés elvárásait, és azt a szabályozást helyi szintre adaptálva elvárta a területi szintektől is. Az Önálló egységek tervegyeztetésen alapulóan önálló gazdálkodó egységek voltak. Létezett vállalati Szervezeti és Működési Szabályzat (SZMSZ), de ennek helyi szintű megfelelője volt érvényes az itteni egységekre. (Az 1971-ben kiadott SZMSZ 212 oldalán írja le a vállalat és az önálló egység kapcsolatát, az önálló egység szervezését, munkarendjét, munkaköri leírásait.) Ugyanígy elkészült az ügyviteli szabályzat, ellenőrzési szabályzat, leltározási szabályzat, és a különböző területek üzemeltetésével kapcsolatos ügyrend.

A kedvező munkahelyi légkör, az összetartozás élményét segítették elő a belső rendezvények, ünnepek. Kitüntetett nap volt a Nőnap, ahol nem egyszerűen a lányok, asszonyokra irányult a figyelem, de ekkor történt a nyereségrészesedés kifizetése, a brigádmozgalmak értékelése, a kiugró teljesítmények elismerése. (A kor fonásához tartozott, hogy nyereségrészesedés fizetésére akkor is sor került, ha a területigazgatóság veszteséges volt, mivel a nagyvállalathoz kapcsolódott a részesedés fizetése.) A helyszín rendszerint a Balaton Étterem volt, ahol hajnalig tartó személyzeti bál tette emlékeztetővé a napot. Ugyancsak csapategység kovácsoló volt a május elsejei felvonulás. A dolgozók nem a politikai jelentőséget, hanem a majálist, a sör és virsli jegyek beváltásának lehetőségét látták a rendezvényben. Mivel ez városi rendezvény volt, a kitelepülés, a résztvevők ellátása komoly logisztikai feladatot is jelentett. Ugyancsak rendszeres kitelepülő volt a vállalat a Nagyvázsonyi Lovas Napokon!

A gazdálkodás körülményei, az elvárások nem hasonlíthatóak össze a jelenlegivel. 1972-ben új szállodai osztályba sorolási rendelet lépett életbe.¹² A szálláshely kapacitás ebben az időben Balatonfüreden:

Szállodai kapacitás összesen:	2128 fő	16,8 %
Szálloda A II kategória	1854 fő	14,3 %
Szálloda B kategória	224 fő	2,0 %
Szálloda C kategória	52 fő	0,5 %
Turista szállás	50 fő	0,5 %
Kemping	3000 fő	27,2 %
Kereskedelmi szálláshely	7000 fő	63,6 %
Magánszálláshely	1900 fő	17,3 %

A Balatonfüredi Önálló egység (melynek ekkor mintegy 80 üzemelő egysége volt) fő gazdálkodási adatai (az adatok ezer Ft-ban)¹¹

Összes árbevétel	160 794
Árrés	110 215
Árkiegészítés	13 034
Egyéb dotáció	30 693
Italforgalmi adó	1 574
Bővített bevétel	206 062
Munkabér	41 378
Bérmunkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó	7 106
Eszközleltetés járulék	19 670
Ráfordítások összesen	195 291
Nyereség	10 771

A nyereségre ható tényezők ebben az időszakban:

Ételár kiegyenlítés a bevétel %-ban

Osztályon felüli étterem	45 %
I. osztályú étterem	40 %
II-IV. osztályú étterem	30 %
Közétkeztetés	20 %
Ital forgalmi adó	- 5 %
Szállodai árkiegészítés (dotáció)	12 %
Szezonár kiegyenlítés (dotáció)	12 %
Valuta ártámogatás (1\$ = 30 Ft)	10 Ft/1 \$

Ahogy a fenti számokból kiderül, a hatalmas hálózattal működő terület csak az állami támogatások, dotációnak köszönhetette nyereséges üzemelését 1972-ben!

A 70-es évek első felének gyors, látványos fejlődése az évtized második felére lelassult (1973-as első olajválság hatása). új létesítmények annak ellenére sem épültek, hogy a turizmus jelentős fejlődésével (1975–78 között megduplázódott, 5 millióról 10 millióra nőtt a beutazások száma!) ezt igényelte volna. A fizetővendéglátás, a camping, a nagy önkiszolgáló éttermek, illetve az ételbárok virágkorát jelentette ez az időszak, hiszen ezeknek a beruházásoknak igénye elhanyagolható a szállodákhoz képest.

III. Új vállalkozási formák – majd fogyókúra

Az ország gazdasági nehézségei (1979-es második olajválság!) nemcsak a beruházások lelassulásában, elmaradásában mutatkoztak meg. Az irányítási rendszer felülvizsgálata halaszthatatlan. A kisvállalkozói formák megteremtése, a magánszektor tevékenységének liberalizálása, a működő tőke megtalálása és bevonása a gazdaságba új vállalatvezetési

formák megjelenését igényelte. Az új elvárás a normativitást, a nyereségérdekeltséget, a veszteséges tevékenység visszaszorítását célozta meg. 1980. január 1-től szabad kezett a vállalatoknak az üzleti haszonkulcs alkalmazásában. Erre annál is inkább szükség volt, mert az évtizede tartó árstabilitás nem volt fenntartható, 1979. 07. 23-án igen jelentős élelmiszer áremelkedést hajtott végre a kormány.

Az új üzemelési formák, új kezdeményezések országosan is úttörő jelleggel, először a vendéglátásban, azon belül is a Balaton partján kerültek bevezetésre. A HungarHotels szállodák igyekeztek a vendégeiknek a teljes panziós ellátást biztosítani, azaz a pénzköltést helyben biztosítani. A büfé rendszerű étkeztetés még nem volt divatban, így sajátos módon biztosították a bevételt: saját fizető eszközt (panziós coupon) bocsátottak ki 1980-1991 között. A kuponokkal fizethetővé vált az éttermi étel és italfogyasztás. Az Önálló egység más egységében is beváltható volt a fizető eszköz, nem csak a kibocsátó helyen.

Az Önálló Egység igyekszik mindent megtenni a veszteségek csökkentésére, a forgalom növelésére. 1982-ben megnyílik a Margaréta, 1983-ban 3 szálloda kap új úszómedencét szoláriummal és szaunával (az Auróra és a Marina tekepályával is bővült, amit új, igényesen kialakított presszó egészített ki.) A Marina szálloda uszodája az évtized végéig télen is üzemelt – munkát adva a személyzetnek, illetve a városban élőknek sportolási lehetőséget biztosított. Ugyancsak 1991-ig fennmaradt a Marina bár műsora, mely a szálloda jó hírét volt hivatott megtartani. Változatlanul hangsúlyt fektetnek a szabályozott tevékenység elvárásainak megfogalmazására illetve az Önálló Egység területei közötti versenyekre.

A szakmai munka mellett a szolgáltatás területén a nagy tömeg ellátása, illetve a fizetőképes kereslet korlátai miatt szükség volt a munka egyszerűsítésére, a költségek csökkentésére:

- az éttermi értékesítés területén az angol felszolgálásról átállt a svájci felszolgálási módra valamennyi szálloda. Ezzel egy időben a Zsolnay porcelán helyett egy strapabíró, de megjelenésében, esztétikájában attól messze elmaradó UNISSET porcelán családot vezettek be. Az elegáns Ajkai Üvegyár Béke csiszolt poharai helyett a salgótarjáni gépi pohár lett a napi használat tárgya. A váson szalvétát felváltotta a papírszalvéta. Az ezüstözött alpakka eszközök helyett ugyan beszereztek króm-nikkel ötvözetű fém tálakat és eszközöket, de napi használatba már ritkán kerültek.

- Lemondtak az éttermek a napi friss virág kirakásáról.

- A szőttes, színes abroszokat felváltotta előbb a len-damaszt, majd az egyszerű pamutból készült textília.

- Az ételek változatos tálalása eltűnt (bogrács, kard, timbálok, fatálak, stb.)

- A szállodák mind kevésbé engedhették meg maguknak a zenés szórakoztatást.

- Üde színfoltot jelentett a Marina Bár változatlanul érdekes, nívós programja, melyben az Ungár zenekar szerepe elévülhetetlen.

Az évtized első fele még az új üzemeleési formák bevezetésétől volt hallatlanul izgalmas, az évtized második fele már mutatta: nem elégséges az apróbb változtatás. Az önálló egység vezetőinek szinte napi feladattá vált a különböző telekkönyvi kivonatok beszerzése, az egyes üzletek átadására való előkészület, majd annak lebonyolítása.

A vállalati összetartást, a csapatszellem erősítését jelenti az 1983-óta folyamatosan megrendezett vállalati olimpia.

A változások időrendben az alábbiak szerint történtek¹³:

1981:

- Az Auróra terület (Balatonalmádi) árrés gazdálkodásra tér át, megszűnik a kötelező haszonkulcs használata
- az idényjellegű egységeknél elő és utószezonban mérséklük az alkalmazott haszonkulcsot, ami 20 % engedménynek felel meg
- ebben az évben 4 egységet szerződéses üzemeltetésbe adnak át, további 19 szerződést pedig előkészítettek.

1982

- 22 egység üzemel szerződéses üzletként
- az árréstömeg gazdálkodást széles körben bevezették (már csak irányhaszonkulcs a megadott az árképzéshez)
- megszűnik a téli foglalkoztatás (mirelit szilvás gombóc)
- megnyílik az IBUSZ-szal közös, vegyes tulajdonú Margaréta, melyet a HungaHotels üzemeltet.

1983

- Jövedelemérdekeltség bevezetése a Balaton Étteremben
- osztrák hitelből 3 uszoda (Auróra, Annabella, Marina) épül
- Megrendezik az első „HungarHotels olimpiát”.

1984

- A jövedelemérdekeltséget széles körben bevezették.

- A tihanyi terület átépítés miatt előbb zár.

1985

- A tihanyi terület megszűnik, helyette létrejön külföldi érdekeltséggel a Club Tihany (15 értékesítő hellyel csökkent a HH Balatonfüredi Önálló Egység)
- 4 kis munkahelyi büfé üzemeltetéséről mond le végleg az önálló egység.

1987

- További profilidegen, más gazdálkodó tulajdonát képező egység üzemeltetése szűnik meg (szívkórházi büfé, Shell presszó, Yacht Étterem)
- Eladtak egy-két kis egységet
- Bergmann Ernő, a Marina Cukrászüzem vezetője egyéni indulóként részt vesz a Frankfurteri Szakács Olimpián, ahol szép sikereket ér el. (A magyar csapat tagjai: Benke László, Lukács István, Novák Ferenc, Nemeskövi Dénes, Kopcsik Lajos.)

1988

- Az angol felszolgálást felváltotta a svájci felszolgálási mód, majd bevezették a büfé rendszert, először csak a reggeliztetésnél, majd a főétkeztetésnél is.

1989

- Megszűnik a Csopak Külker Üdülő üzemeltetése
- a spontán privatizáció keretében részvénytársasággá alakul a vállalat
- megtörténik a bérbruttósítás.

A fenti változások hatását a bevételre és az eredményre az alábbi táblázat mutatja¹⁴.

Vállalati jövedelmek, 1980-1990. Éves adatok (1000 Ft-ban)

Év	Előzetes jövedelmek	Utólagos jövedelmek	Összes jövedelmek	Éves átlag	Éves jövedelmek	Éves jövedelmek
1980	209.317	262.516	471.833	126	39.494	19.801
1981	199.487	241.198	440.685	122	37.216	19.715
1982	220.207	290.199	510.406	126	39.224	19.702
1983	406.207	381.224	787.431	227	38.664	19.801
1984	411.107	322.274	733.381	182	37.916	19.715
1985	427.216	311.104	738.320	182	37.400	19.715
1986	427.216	322.274	749.490	182	38.400	19.801
1987	427.216	322.274	749.490	182	38.400	19.801
1988	427.216	322.274	749.490	182	38.400	19.801
1989	427.216	322.274	749.490	182	38.400	19.801
1990	427.216	322.274	749.490	182	38.400	19.801
1991	427.216	322.274	749.490	182	38.400	19.801

Forrás: Széchenyi István Intézet, Balaton Étterem

A körülményekhez próbált ugyan igazodni a vállalat vezetése, az évtized végére mégsem sikerült elérni legalább a pozitív nulla eredményt!

IV. Útkeresés – Záróra 1989–2006

1990

- A Legfőbb ügyészség semmissé nyilvánítja az Rt-vé alakulást, megsemmisíti a cégbírósági bejegyzést
- Kft. alakul az Auróra területigazgatóságából, valamint 3 különálló üzletből (Kedves, Vitorlás, Rege cukrászda), melyek bérleti díjat fizetnek az önálló egységeknek.
- Megkezdődik a HungarHotels profiltisztítása.

Az elhúzódó privatizáció évei (1989–1996)

Azért, hogy a szállodaláncot egyben tarthassa a vállalat, 1989-ben – úgynevezett spontán privatizáció keretében – részvénytársasággá alakult, és részvényeinek 51,6 %-át a svéd Quintus konzorciumnak 283,2 millió nyugatnémet márkáért adta el. A vállalati Tanács jóváhagyta az üzletet, de a Legfelsőbb Bíróság érvénytelenítette azt.¹⁵ 1991-ben a hálózatról leválasztották a **Duna InterContinental** szállodát, a **Royal** szálloda üzletrészét, a **Club Tihany** üdülőközpont részvényeit, és további 19, főként szerényen jövedelmező szállodát, hogy azokat egyenként értékesítsék. A szombathelyi **Isis** és a szegedi **Tisza** szállodákat bezárták, a többi szállodát azonban a HungarHotels üzemeltette tovább azok eladásáig. A **Duna Intercontinentalt** a Marriott szállodacsoport vette meg 53,1 millió dollárért, és a leválasztott egységek is gazdára találtak.

Az első privatizációs programban a vállalat nem kelt el, ezért 1994-ben újabb 7 egységet – a szegedi **Hungária**, a szombathelyi **Claudius** és **Savaria**, a székesfehérvári **Alba Regia**, a pécsi **Nádor**, valamint a budapesti **Expo** szállodákat és az ugyancsak fővárosi **Panoráma** üdülőközpontot – választottak le, és a 15 szállodát birtokló társaság részvényeinek 51 %-át hirdették meg eladásra. Ezt a pályázatot az American General Hospitality Inc. nyerte meg 55 millió dolláros ajánlatával. A nyertes kihirdetése után Horn Gyula miniszterelnök utasítást adott a privatizációs eljárás felülvizsgálatára. A vizsgálat megállapította, hogy a társaság eladásából nagyobb haszon érhető el, így az eladás újból meghiúsult.

1995-ben született döntés arról, hogy a **Forum** szállodát önállóan értékesítik. A pályázatot az InterContinental Hotel Group nyerte meg (a Forum

addig névhasználati szerződésben állt az InterContinentallal). A 14 szállodából álló (Budapestben az **Astoria**, a **Béke Radisson**, a **Budapest**, a **Flamenco**, az **Erzsébet**, a **Grand Hotel Hungária** és a **Stadion**, Balatonfüreden az **Annabella** és a **Marina**, Egerben a **Park-Eger**, Pécsen a **Palatinus** és a **Pannónia**, Győrben a **Rába**, Sopronban a **Lövérszálloda** tulajdonló) társaság önkormányzatok által birtokolt részvényeit a vagyongazdálkodási társaság megvásárolta, és az Rt. saját részvényeit bevonta 1996-ban. A vagyongazdálkodási társaság a cég papírjainak 85 %-át hirdette meg eladásra. A pályázat nyertese a Danubius Hotels lett (forrás: Wikipédia). Az 1994-es meghiúsult privatizáció során a General Hospitality 5,6 milliárd forintot ajánlott a részvények 50 % +1 szavazatért, míg a Danubius Rt. 8,125 milliárd forintot fizetett úgy, hogy a vételi ár 20 %-át kárpótlási jeggyel fizette a vevő.¹⁶ (A kárpótlási jegy piaci ára 30-50 %-os sávban mozgott ebben az időben, míg a beszámítási ár 172 % volt.

Miközben a rendszerváltás után a privatizáció folyamatosan napirenden volt, a vállalat mélysegesen eladósodva a felvett osztrák hitel törlesztésével küzdött, saját forrás szinte semmire nem jutott. A pénztelenség látványosan megmutatkozott az üzemeletetésben Balatonfüreden is:

- a strandok iszaptalanítása elmaradt, megjelent a szúrós hínár
- a hatalmas strandjaink pázsitjának felújítása elmaradt, gyomokkal fertőzötté váltak
- 1992-ben elvonták a nem szállodákhoz tartozó vendéglátóipari egységeket. Kezelője továbbra is a Hungária Szálloda Rt. Semmilyen lényegi beruházás nem történik
- a Marina Lido ugyan jelentős fejlesztés következtében megújult 1993-ban, de a szállodák bútora, a fürdőszobák nagyon elavulttá váltak
- elhasználták a parkolókat, közlekedő utakat
- a folyamatos hálózatcsökkenés hatalmas költséget jelentett a megmaradt szállodáknak: a központi raktárban felhalmozódott használható, illetve használhatatlan, de értéket képviselő eszközökre az új tulajdonosok nem tartottak igényt, így azoknak felszámolása a két szálloda kötelezettségévé vált
- a jogutódlásból származó minden kötelezettség a két megmaradó szállodára hárult
- 1993-ban megünnepelték az Annabella, 1994-ben a Marina 25 éves születésnapját.

Az útkeresés időszakában a HungarHotels sorába a menedzsment javaslata, elképzelése mind

kevesebb meghallgatásra talált. Az 1989-es spon-tán privatizációt az első szabadon választott ma-gyar kormány érvénytelenítette, majd a különböző gazdaságpolitikai döntések váltak uralkodóvá: az első privatizációs program 20 nagyvállalatának ér-tékesítését tervezték a HungarHotels bevonásával, de a programot nem hajtották végre. A KRP pro-gram zászlóshajójának nevezték a HungarHotels vállalatot, de nem került sor a privatizációra. Je-lentkezett egy, a vállalat felső vezetői köréből ala-kult Kft. is lehetséges privatizátorként – jelente-zésüket nem fogadta be az ÁVÜ akkori vezetése. Mindeközben a fő elvárás a minimalizálás, a racio-nalizálás és az optimalizálás ebben az időszakban – vagyis a költségek csökkentése, a tevékenység szűkítése és a létszám csökkentése –, elmaradtak a szükséges felújítások, beruházások, így a szállodák versenyképessége, jövedelemtermelő képessége tovább romlott. A megoldást valóban csak egy új, valódi tulajdonos jelenthetett, amelyet 1996-ban a gazdaságpolitika irányítói a Danubius Rt-ben vél-tek megtalálni.

Jegyzetek:

- A szerző, Csonka Endre 1973-tól (a Vendéglátóipari Főiskola nappali tagozatának időszakától eltekintve) a Hun-garHotels, majd jogutódja, a Danubius Zrt. dolgozója.
1. 1957 évi állami költségvetés – Figyelő 1957. április 11.)
 2. A motelek 1959.évi gazdasági értékelése (Belkereskedelmi Minisztérium Vendéglátóipari Főigazgatóság – Hiva-tali használatra készítette: Dr Soós Csaba)
 3. Balatoni Szállodák – IBUSZ kiadvány évszám nélkül. (A leírt ismertető alapján a kiadás éve 1957). Felelős ki-adó Lukács Béla
 4. Forrás: A Hungária Szálloda és Étterem Vállalat Balatonfüredi Önálló Egységének 20 éves története - Szerző: Baán Barnabás és Fonós József (belső használatra)
 5. A Tihany Szálló Kun Attila tervei alapján készült, ami gyakorlatilag Czigler Endre tervező siófoki Balaton szál-loda (1962) adaptációja.
 6. Az Annabella tervezője Pázmándy Margit (1930–1995). Az egyetlen női építész, akit kétszeresen is Ybl díjjal tüntettek ki. Az elsőt az Annabella tervezéséért, a másodikat 1986-ban életmű díjként kapta.
 7. A Marina szállodát Mátyóki László (KÖZTI) tervezte, aki a tervért szintén Ybl díjat kapott.
 8. Forrás: A Hungária Szálloda és Étterem Vállalat Balatonfüredi Önálló Egységének 20 éves története - Szerző: Baán Barnabás és Fonós József (belső használatra)
 9. A pontos szám az 1973-as Munkakönyv Nyilvántartó alapján saját kigyűjtés
 10. Aczél György szállodai szakember 1971–73 között a Marina szálloda igazgatója
 11. Angol felszolgálás: a szakács által tálakra tálalt ételt a felszolgáló a vendégnek bemutatja, majd az előkészített tányérokra tálalja, és jobbról behelyezi a vendég elé. A leginkább munkai igényes, legegánsabb felszolgálási mód
 - 12.; 13.; 14. Metamorfózisok a vendéglátóipar irányítási rendszerében (1955–1991). Csonka Endre szakdolgozata (Budapesti Közgazdasági Egyetem, 1991)
 15. Forrás: Wikipédia
 16. Forrás: A Hungária Szálloda Rt. privatizációja – Küszöbérték 24.hu 1996.08.28.
- *****

38 év még egy emberöltőnek sem tekinthető. A HungarHotels rövid léte során mégis meghatározó szereplője volt térségünknek. Cégekultúrája, érték-alkotása nemcsak az itt dolgozó emberek minden-napját határozta meg, hanem a környezetre is pozi-tív hatást gyakorolt.

Szerettük, és szeretettel gondolunk vissza erre a vállalatra!

HELYRE IGAZÍTÁS

A 2017. évi szám címlapján a képaláírást sajnos nem pontosan fogalmaztuk. A helyes szöveg: „Bala-tonfüred a szőlő és bor nemzetközi városa” kerámia-dombormű, Csizmadia Zoltán festőművész alkotása. Minden érintettől ezúton is elnézést érünk.